

דבר העורכת

עדי יוכט

בין המהפכות הטכנולוגיות המרכזיות ניתן למנות את מהפכת הקיטור והמהפכה התעשייתית הראשונה במאה ה־18, מהפכת החשמל בסוף המאה ה־19 ומהפכת המחשוב במחצית השנייה של המאה ה־20. נדמה שהמחצית הראשונה של המאה ה־21 עומדת בסימן של מהפכה טכנולוגית עוצמתית ומהירה נוספת – היא מהפכת הרובוטיקה והדיגיטציה.

אנו חיים בעידן שבו טכנולוגיה דיגיטלית זמינה כמעט לכולם. טלפונים חכמים, מחשבים אישיים, גלישה באינטרנט ושימוש ברשתות חברתיות הפכו לנחלת הכלל. הטכנולוגיה הדיגיטלית מחליפה, יותר ויותר, אינטראקציה או קבלת החלטות אנושית.

למהפכת הרובוטיקה והדיגיטציה האמורה יש השלכות הרות גורל על זכויות האדם שלנו. מצד אחד, העלייה בכמות המידע הנגיש באמצעות הטכנולוגיה הדיגיטלית מחזקת את הזכות לחופש הביטוי והזכות לחופש המידע; האפשרות לנהל מאבקים ומחאות על רקע אתני, מגדרי, מיני או להטי"בי באמצעות רשתות חברתיות ופלטפורמות דיגיטליות אחרות הולכת וגדלה; היכולת לעבוד מהבית תוך חיסכון בזמן נסיעה יקר מתאפשרת; עצמאותם של אנשים עם מוגבלויות מקודמת באמצעות הספקת אמצעים טכנולוגיים; יישוב סכסוכים באופן מקוון תוך הנגשת מערכת המשפט לאוכלוסייה גדולה יותר מתאפשר; מושג הידע בחינוך מתפתח ואינו מבטא עוד בעלות, כי אם נגישות, ועוד ועוד.

מצד שני, מהפכת הרובוטיקה והדיגיטציה עלולה להעמיד בסכנה זכויות אדם חשובות ולהציב אתגרים משמעותיים בפני שיח זכויות האדם. עם העלייה בכמות המידע הדיגיטלי הנגיש, גדל פוטנציאל הפגיעה בזכות הפרטיות ולשם טוב; לצד היכולת לעבוד מהבית הודות לטכנולוגיה גדל הקושי של עובדים. "להתנתק" מהעבודה; טכנולוגיית "הזיוף העמוק" של סרטונים מייצרת סוגים חדשים של הטרדה, ביוש וביזוי; מערכות לזיהוי פנים מאפשרות מעקב אחר אנשים; מערכות של פרופילינג מבוססות בינה מלאכותית, אשר מופעלות על ידי רשויות האכיפה, מסמנות עצמאית אזרחים שנחשדים בפעילות עבריינית; השימוש בבינה מלאכותית בעולם הרפואה מעצב דילמות ביואתיות ישנות מחדש; והאפשרות של ה־ChatGPT להדהד סטראוטיפים כלפי אוכלוסיות מוחלשות כבר זוהתה.

הגיליון הנוכחי עוסק בהזדמנויות והסכנות שמהפכת הרובוטיקה והדיגיטציה מזמנת לשיח זכויות האדם. הוא מתעכב על הצורך להמשיג מחדש מינוחים ודוקטרינות משפטיות מוכרים הן ברמה האוניברסלית והן ברמה המקומית בעקבות מהפכת הרובוטיקה והדיגיטציה.

את הכרך פותח מאמרן של **רחל רינגורט ואיילת סלע**. המאמר עוסק בתחום הגישור הדיגיטלי ובוחן כיצד הדיגיטציה של הליך הגישור משפיעה על זכויות משתתפיו בכל הנוגע לניהול המידע בהליך. בין היתר, נבחנת ההשפעה של הגישור הדיגיטלי על הזכות לפרטיות, הזכות להגנת המידע האישי והזכות לאוטונומיה. לשם כך נעזרות הכותבות במודל מקורי שממשיג את הגישור כהליך המבוסס על זרימה של מידע. מהמאמר עולה שההסדרה המשפטית של תחום הגישור הדיגיטלי – המצויה בתווך שבין דיני הגישור לדיני הגנת הפרטיות והגנת המידע – לוקה בחסר. לסיום, מוצעים פתרונות לקידום ההגנה על זכויות משתתפי ההליך.

מאמרם של **עודד מאור ויוחאי רוזנר** נוגע למהפכה דיגיטלית פוטנציאלית נוספת ביחס לעיסוק משפטי אחר – מלאכת השיפוט במסגרת קביעת הענישה הפלילית. בפרט מתעניינים הכותבים באפשרות שילובן של מערכות בינה מלאכותית לצורך קביעת הענישה בפלילים. לדידם, שימוש במערכות בינה מלאכותית, בהקשר זה, יוכל להביא לדיוק בענישה הפלילית ובכך ליישם בצורה יעילה ונכונה את כוונת המחוקק כפי שבאה לידי ביטוי בתיקון 113 לחוק העונשין. אפשרות השימוש במערכות בינה מלאכותית לצורך קביעת הענישה בפלילים נבחנת באופן ביקורתי במאמר הן מנקודת מבט טכנולוגית והן מנקודת מבט של הגבלת שיקול הדעת האנושי. בהמשך מוצעות אפשרויות למזעור סכנות השימוש במערכות אלה.

מאמרה של **רותם קדוש נוסבאום** נוגע לשימוש המשטרתי הנרחב בטכנולוגיות חדשניות למעקב ושיטור מנבא. בין יתר הטכנולוגיות החדשניות הללו ניתן למנות: מצלמות, מיקרופונים, איכון טלפונים ניידים ותוכנות רוג'לה. המאמר מתחקה אחר הגורמים לשימוש משטרתי גובר בטכנולוגיות מעקב ושיטור מנבא, בוחן את חוקיות השימוש באמצעים טכנולוגיים אלה ובודק כיצד השימוש בטכנולוגיות חדשניות אלה משפיע על זכויות הפרט, ובמיוחד על הזכות לפרטיות. לסיום מוצגת הצעה להסדרת השימוש המשטרתי

באמצעים טכנולוגיים למעקב ושיטור מנבא. המאמר מציע להתמקד בסוג המידע שהמשטרה מוסמכת לאסוף, לשמור ולנתח, ולא בכלי הטכנולוגי שנעשה בו שימוש, תוך הקמת גוף המפקח על הכלים שבשליטת המשטרה.

מאמרה של **ברוריה פרידמן פלדמן** בוחן את מידת התאמתו של חוק המאבק בטרור, התשע"ו–2016 להתמודדות עם איומים קיברנטיים. נטען במאמר שהחוק, במתכונתו כיום, כולל סוגים מסוימים של תקיפות רשת קיברנטיות במסגרת הגדרת טרור, אולם הוא אינו מתייחס לפעולות סייבר מסוג איסוף, חדירה למערכות וניצול מידע המושג ללא גרימת הרס ישיר. היות שפעולות איסוף וחדירה עלולות להוביל לפגיעה חמורה בפרטיות, כמו גם בביטחון הלאומי, נטען במאמר שנדרשת הרחבה של הגדרת הטרור בחוק הישראלי.

מאמרו של **דניאל שולמן** עוסק בפעולה האנונימית במרחב המקוון. הוא בוחן כיצד יש להגדיר אנונימיות ברשת האינטרנט ומהי מידת ההגנה שיש להעניק לפעולות אנונימיות. במאמר מוצע לראות באנונימיות אמצעי שיש לבחון באופן תלוי הקשר ונטען שמידת ההגנה עליו צריכה להיבחן ביחס למידת תרומתו למצב הזכויות והחובות המשפטיות הקיים. בהתאם לטענת המאמר, אין להעניק לאנונימיות תוקף של זכות, אלא יש לראותה כאמצעי חסר תוקף משפטי מראש. בהמשך לכך, נטען במאמר שאין במשפט האזרחי המצוי עילה לחשיפת מעולים אנונימיים במרחב המקוון, ועל כן, יש לעשות שימוש ישיר בסעדים משפטיים חלף ניסיון לתור אחר עילות לחשיפתם של מעולים אנונימיים.

מאמרו של **אביב גאון**, **עומר חרמוני ועידן רוזנבלום** עוסק בתאומים דיגיטליים – קרי, ייצוגים דיגיטליים של אובייקטים ממשיים המאפשרים חיזוי והתנהגות באמצעות איסוף וניתוח נתונים אשר יכולים לבטא גם ייצוגים של בני אדם. המאמר סוקר את תחומי המשפט המשפיעים ומושפעים מהתאום הדיגיטלי ושואף להתוות מסגרת מחשבתית ראשונית לפיתוח דוקטרינרי של התחום.

מאמרו של **עומר מנדיל** מציע להכיר בגישה לרשת האינטרנט כזכות חוקתית במשפט הישראלי מכוחו של חוק־יסוד: כבוד האדם וחירותו. בהתאם למאמר, זכות הגישה לאינטרנט אמורה לאפשר לאזרח להשתמש ברשת האינטרנט ובכל אחת מהאפשרויות שהיא מעניקה ללא הפרעה מצד המדינה או צד שלישי, כל עוד השימוש האמור אינו פוגע בזכותו של אדם אחר או באינטרס ציבורי חשוב. המאמר עומד על הטעמים וההצדקות להכרה בגישה לרשת האינטרנט כזכות חוקתית מוכרת ומראה שזכות הגישה לרשת האינטרנט נגזרת משתי זכויות בת לזכות לכבוד האדם.

לסיום אני מבקשת להודות לכל מי שעמלו והתאמצו כדי שכרך זה יראה אור. בראש ובראשונה, אני מודה לעורכי.ות המשנה המעולים והמסורים, תום לאלו, מיתר אדרי, רעות סבן ונועה ברדוגו. תודתי והערכתי מסורות גם לחברי.ות מערכת כתב העת, העורכת הלשונית, דבורית הרכבי, והקוראים.ות האנונימיים של המאמרים. אחרונים אני מודה לסטודיו ארטיק על עיצוב הכריכה ולנבו המוציאה לאור.